

**GELEENTHEIDSTOESPRAAK BY DIE PROMOSIEPLEGTIGHEID,
P.U. VIR C.H.O. SATERDAG 3 APRIL 1965.**

Meneer die Kanselier, meneer die Rektor, lede van die Raad en die Senaat, dames en here,

Dit is vir my 'n aangename taak, wat ek ook as 'n eer beskou, om u vandag toe te spreek. Aan al die kandidate wat op die punt staan om hul grade en diplomas te ontvang: ook my hartlike gelukwense met die bereiking van hierdie stadium van u akademiese arbeid. Ook die ouers en ander familie van die graduandi hier teenwoordig moet gefelisiteer word. Vir vele ouers is hierdie dag 'n verhoring van stille gebede waarvan die graduandi nie eers bewus was nie. 'n Spesiale woord van gelukwensing aan die nuwe doktore, hulle wat met volharding die hoogste spits van akademiese prestasie behaal het en daardeur hulself en die Universiteit met eer beklee het. Ook moet die Universiteit gelukgewens word, die alma mater, die voedende moeder, wat haar geesteskinders gevoed het sodat hulle nou 'n staat van geestelike mondigheid bereik het.

Dit is vir die spreker op 'n geleentheid soos hierdie gebruiklik om 'n tydswoord te spreek in teenwoordigheid van hulle wat bekroon word met akademiese eer. Die uitdrukking „tydswoord” bevat in homself 'n aanduiding van die tydelikheid van ons probleme, wat veral in hierdie eeu teen so 'n merkwaardige spoed verander. Op 'n gradedag in die jaar 1900, as daar so iets sou gewees het, sou die onderwerp van selfsprekend geïnspireerd gewees het deur die stryd tussen Engeland en die Afrikaanse Republieke. 'n Kort twintig jaar daarna, in 1920, sou so 'n tydswoord op 'n gradedag die nabetragting wees van die Eerste Wêreldoorlog van 1914—1918 waarin miljoene Westerse jongmanne in die modder in die loopgrawe mekaar vermoor het. In ons eie land was daar die bitter nasmaak van 'n burgerbotsing. Nog 'n kort twintig jaar daarna het die mensdom trillend die verwoesting van die Tweede Wêreldoorlog aanskou, toe opnuut miljoene Westerse jongmanne in 'n ideologiese stryd gesneuwel het en honderdduisende burgers, vroue en kinders in hul eie stede uit die lug met brandbomme gedood is. In ons eie land was die Afrikaner weer in 'n burgertwis betrokke, weliswaar met nie veel geweld nie, maar met groot bitterheid.

En vandag, effens meer as twintig jaar daarna, tree u die lewe binne en u vind dat u in 'n vry republiek woon, buite die Britse Gemenebes van Nasies. U merk dus hoe verganklik die inhoud van 'n tydswoord is, hoe amper irrelevant, want met watter dramatiese snelheid word die lewe en ons voortgang verander en hoe onbelangrik lyk die probleme van gister. Gelukkig begin u in ons land vandag te smaak wat die Engelse digter Rudyard Kipling by die dood van genl. Joubert gedurende die Vryheidsoorlog, vroeg in 1900, as afskeids-groet met poëtiese visie gesien het:

„Later shall rise a people, sane and great,
Forged in strong fires, by equal war made one;
Telling old battles over without hate.”

U binnetrede in die lewe val ook saam met 'n ongeken- de bloei en uitbreidingsdrif in ons land. Die aard van ons ge- meenskap is vinnig besig om te verander. Die platteland loop leeg van blankes wat na die stede trek waar nywerhede gons en industrieë ritmies produseer. Oor twintig jaar sal die ou bekende „O Boereplaas, geboortegrond, jou het ek lief bo alles” miskien net deur Bantoes gesing word. Geen sen- timent sal die industrialisasie van die Republiek keer nie, en hoewel die stede in meer gekonsentreerde vorm die immora- liteit van die platteland en dorpe bevat, is onderwys en ge- reelde inkomste en skone kunste en ontspanning die pêrels wat in die stede gesoek en gevind word.

Eintlik is u wat tans die wêreld binnetree gelukskinders. Nie alleen leef u in 'n pragtige land, met 'n lieflike klimaat en in luukse omstandighede nie, nie alleen is daar 'n oormaat van werkgeleentheid vir u nie, maar u lewe ook in 'n eeu van verandering in die denke en in die natuurwetenskap soos daar nog nie in die geskiedenis was nie, en om in die ver- andering te staan, as 't ware die verlede en die toekoms aan te voel en te tas, is om 'n paar maal mens te wees.

Wat die denke van die mens betref, sal u vind dat daar in die algemeen 'n bewussyn van 'n nuwe begin is. Daar is 'n volkome kentering, veel sterker nog as die gevoel was by die Renaissance. Die negentiende eeu het die beskawing as ryp aanvaar, as die finale uitdrukking van die menslike gees. Tans weet ons dat die mensdom nog in sy kinderjare is. Die negentiende eeu het immer teruggekyk — ons kan nie anders as vorentoe kyk nie. Hierdie ingrypende verandering is 'n verskynsel op byna elke gebied en is veral merkbaar wat

wetenskap en kuns betref. Daar is 'n algemene neiging om weg te breek van die oue en te eksperimenteer. Vanselfsprekend is daar van die ou garde wat hulle moeilik aan kan pas by hierdie tyd van maanprojektiele en duister dig- en prosa-werk en snaakse spatsels verf en rustelose drangmusiek wat skynbaar altyd soekend is en nie kan vind nie, verskynsels wat simptomaties is van 'n tydperk van koersverandering van die onrustige menslike gees wat sy toekomsbestemming hier op aarde nog deur 'n digte newel moet aanskou.

As u na voltooiing van u studies die lewe in sal gaan, sal u egter ook by wyse van kontras ontnugter word. U sal vind dat waar u beroep of werk u sal neem u altyd met 'n medemens te doen sal hê, en u sal voor die ontstellende paradoks te staan kom dat die mens wat soveel kennis verwerf het op die gebied van die natuurwetenskap en tegniek, magteloos teenoor homself staan. Deur sy kennis van fisika en chemie oefen hy beheer uit oor 'n rykdom van kragte; oor sy eie brein het hy geen beheer nie. U sal vind dat een ding wat oor al die eeue nie ontwikkel het nie en geen vooruitgang gemaak het nie, die mens self is. U sal vind dat die mens dieselfde deugde en ondeugde het as wat hy duisende jare gelede gehad het, en dat die mensdom met skynbare magteloosheid soos 'n blinde rondtas om 'n antwoord te vind op sy eie geestesprobleme.

Die werk van 'n regter van die Hooggeregshof is van so 'n aard dat hy te doen kry met alle moontlike probleme van die mens, van voor sy geboorte tot na sy dood. Die hele kaleidoskoop van menslike probleme word voor ons ontplooi. Verlede jaar het die vraag voor ons gekom of 'n kind wat voor sy geboorte in 'n motorongeluk beseer is, toe hy nog in sy moeder was, geregtig is om na sy geboorte as afsonderlike mens skadevergoeding te eis. Ons kry te doen met die probleme van kinders by die egskeiding van hul ouers, en of as 'n kind op straat nalatig is, hy met dieselfde maatstaf beoordeel moet word as wanneer 'n volwassene nalatig is. Ons ontmoet elke dag die mens op een of ander plek in die pad deur sy lewe. En na sy dood moet ons sy testament vertolk as sy erfgename in onmin twis oor wat elkeen kan erf. Die Hooggeregshof se werk bestaan uit strafsake en sake tussen burger en burger, siviele sake, en meer as iemand anders kom ons in aanraking met alle fasette van die menslike gees. Die feit dat ons soveel met die geestesprobleme van die

mens te doen kry, laat my geregtig voel om hierdie geleentheid te gebruik om enersyds 'n beskuldiging te rig aan die Natuurwetenskap en om andersyds 'n beroep te doen op die studente van vandag en die Universiteite. Die Natuurwetenskap sit vandag op sy troon en ryk sy skatte uit aan die mensdom. Dit gee ons gerief en genot en 'n wonderbaarlike tegnologiese ontwikkeling, maar — o, Natuurwetenskap, jou skatte is klatergoud. Jy gee ons 'n gejaagde lewe en jy maak van ons neurotiese mense. Ons moet pille eet om te slaap en pille eet om wakker te bly, ons moet pille eet om kinders te kry en pille eet om te verhoed dat ons kinders kry, en sonder alkohol is gesellige ontspanning iets van die verlede.

Ons aanbid jou, Natuurwetenskap, en offer jaarliks aan jou duisende miljoene rand oor die hele wêreld aan navorsing, en jy vra al meer geld en die brein van al meer slim kinders. Jy roep en roep asof jy 'n onversadigbare honger het. Jou laboratoriums is die moderne katedrale van aanbidding. Jy is 'n koue gevoellose god, jy sê dat jy die oorsprong van die lewe self soek maar jy gee ons die dood.

Die Natuurwetenskap stel geen belang in die geestesprobleme van die mens nie, en daarom wil ek 'n beroep doen op die studente van vandag om nie almal verlei te word deur die aanlokkingskrag van daardie Wetenskap nie maar om te dink aan 'n balans wat nodig is sodat ook die wetenskappe wat die menslike gees dien nie vergaan van honger nie. Dié wetenskappe is veral die psigiatrie, die psigologie en die sosiologie en ek doen 'n ernstige beroep op die jeug om groter belangstelling in die mens self te hê en te help sodat die mens homself kan vind. Die probleme wat voortspruit uit die menslike gees sal daar altyd wees maar net soos die mediese wetenskap die fisiese lyde van die mens verlig en sy lewe verleng, so ook sal in die toekoms psigologie en psigiatrie en sosiologie die geestesprobleme van die mens verlig en verminder. In die afgelope vyftig jaar het die sielkunde en die psigiatrie groot vordering getoon en by 'n paar institute oorsee word intensiewe navorsing gedoen. Ook in die Republiek het daar merkwaardige vooruitgang plaasgevind op die gebied van psigiatrisiese behandeling. Daar is egter twee aspekte van die brein ten opsigte waarvan daar nog totale onbekendheid heers. In die eerste plek weet die wetenskap nog nie hoe die liggaam self met sy kliere en hormone op die brein inwerk nie. So is bv. die werklike oorsaak van Schizo-frenie nog

nie vasgestel nie, 'n geestessiekte waaraan twee derdes ly van al die inwoners van hospitale vir sielsiektes. Die ander aspek ten opsigte waarvan daar onkunde bestaan is die verhouding van die brein tot die persoonlikheid. Dit is nog onbekend hoe die brein en senuweestelsel die persoonlikheid van 'n persoon produseer. Met die probleme wat geskep word deur die gees van die mens word geen vordering gemaak nie, en die gebrek aan vordering is hoofsaaklik te dank aan onkunde wat alleen dan verwyder sal word wanneer navorsing op behoorlike skaal plaasvind. Ons het 'n instituut nodig vir psigiatriese navorsing. Ons het ook 'n sielkundig-sosiologiese instituut nodig onder die Wetenskaplike en Nywerheidsnavoringsraad, en hierdie instituut moet funksioneer in samewerking met alle Universiteite. Alle probleme wat sy oorsprong vind in die menslike gees is van so 'n komplekse aard dat voortdurende navorsing nodig is en die probleme is van so 'n groot omvang dat nie net wetenskaplike navorsing nodig is nie, maar dat ook persone in die Wetgewende Raad opgedra behoort te word met die taak om hierdie probleme op wetgewende vlak te behandel. Na my mening sou die Regering kon oorweeg in verband met die bestryding van die probleme wat ek wil noem en ook baie ander probleme van nasionale omvang, om deur wysiging in die grondwet, voorsiening te maak vir parlamentslede wat hulle onverdeelde aandag aan dié probleme kan gee.

Ons het 'n Volksraad waarin afgevaardigdes is wat kiesafdelings verteenwoordig. Dis 'n bekende demokratiese vorm van regering wat daarvoor sorg dat nie alleen nasionale vraagstukke nie maar ook gebiedsprobleme in die hoogste wetgewende gesag behandel word. Een nadeel van hierdie sisteem van verteenwoordiging is dat die volksraadslid 'n groot verantwoordelikheid het teenoor sy kiesafdeling wanneer die parlement nie sit nie en sy tyd in beslag geneem word deur verpligtings wat hy teenoor sy kiesafdeling moet nakom. Miskien sou dit oorweeg kon word om 'n getal parlamentslede te hê, bv. 10, wat by 'n algemene verkiesing benoem word deur die partye in eweredige verhouding met die aantal kiesafdelings wat deur elke party gewen word. Elke party kan voor die verkiesing 'n lys van name inlewer waaruit die parlamentslede benoem sal word. As party X bv. 60% van die setels kry en party Y 30% en party Z 10%, sou X 6 van die 10 parlamentslede kon benoem, Y 3 en Z 1.

Dit is nie 'n nuwe sisteem nie, maar net 'n gewysigde

toepassing van 'n sisteem wat in ander lande reeds bestaan. Hierdie volksraadslede, vry van verpligtings teenoor kiesafdelings, sou hulle kon toelê alleen op vraagstukke van nasionale belang en van hulle sou deskundiges kon wees wat nie 'n persoonlike verkiesingstryd hoef te voer nie.

Die eerste probleem wat ek wil noem ontstaan deur 'n eienskap van die mens wat hy nie kwytgeraak het nie en nie kan beheer nie. Dis sy drang om ontoelaatbare geweld teen sy naaste te gebruik. Inherent het hy 'n behae in die dood van sy medemens, hy is 'n hater. Die van u wat Robert Ardrey se boek „African Genesis” gelees het, sal onthou dat hy die teorie huldig dat die mens se brein ontwikkel het omdat sy oervoorganger 'n been opgetel het en gebruik het as wapen. Hierdie stuk been het later 'n stok geword en nog later 'n spies, en deur die gebruik van die wapen het die voorganger van die mens ontwikkel tot die mens van vandag. „Man is a killer” is Ardrey se opvatting en „Hate is the trade mark of human culture”. Ardrey is die mondstuk van wat genoem kan word die „avant garde” van die geleerdes wat teoretiseer oor die oorsprong van die mens en wat nou teruggekom het na Sondag 2 van die Heidelbergse Kategismus, waar geleer word dat die mens van nature geneig is om God en sy naaste te haat. Ek weet dat aggressie 'n lewensnoodsaaklikheid vir die mens is. Die probleem waaroor dit gaan is egter ontoelaatbare geweld. Die innerlik beskaafde mens gehelp deur verskillende middels onderdruk of sublimeer sy drang tot ontoelaatbare geweld. Byna alle soorte sport is sublimasie van die drang tot geweld. In die opsig is 'n tennisspaan en 'n gholfstok 'n simbool van beskawing. Misbruik van gesonde ontgroening deur sekere studente om liggaamlike aanranding te pleeg, is net so onbeskaaf soos die besnydenisskole van die Bantoes. Die oorsaak van ernstige geweld in die westelike wêreld in die vorige eeu was hoofsaaklik sosiologies. Vandag is die oorsaak hoofsaaklik psigologies. In ons eie land met sy groot Bantoebevolking sal sowel sosiologiese as psigologiese oorsake gevind word. Maar by die blankes is die oorsake oorwegend psigologies. Waarom is daar by ons blankes die sieklike drang tot selfmoord? Die aantal selfmoorde is ontstellend en hoe dikwels gaan dit nie met moord gepaard nie.

Daagliks is daar in die Republiek se gevangenis 70,000 mense. 'n Deel van hulle sal gelukkig net een maal daar wees. Maar 'n groot deel sal herhaaldelik terugkom en uiteindelik

gewoontemisdadigers word. Per jaar word letterlik duisende onskuldige mense deur geweld gedood, deur moord of strafbare manslag, meer as 200 elke maand. Die man wat seksuele misdade pleeg, kan ons nie behandel nie. Ons straf hom met tronkstraf wat niks help nie. In veel opsigte is ons hele strafmetode primitief en onwetenskaplik.

'n Tweede probleem is die slagting op die paaie. In 1964 is meer as 5000 mense gedood, ongeveer 400 mense per maand. Vir 'n betreklik klein bevolking soos die van ons is dit ondraaglik. Die 400 dooies per maand is nie al nie. Meer as twee maal soveel word ernstig gewond, van wie 'n deel vir die res van hul lewe vermink is en invalide bly. En dan is daar duisende, elke maand, wat minder ernstig beseer word. Padongevalle kos Suid-Afrika meer as R50,000,000 per jaar. In verreweg die meeste gevalle is motorongevalle te wyte aan nalatigheid van een of beide van die bestuurders. Nalatigheid is 'n geestestoestand en daarom lê die wortel van die kwaad by die persoonlikheid van die mens, en hoewel verbetering van paaie en voorsorgmaatreëls in verband met verkeer help om ongelukke te verminder, sal die oplossing alleen gevind word in sielkundige navorsing en die daarop gebaseerde preventiewe middels. 'n Klein begin is gemaak in hierdie rigting deur die Sielkunde Departement van die Vrystaatse Universiteit wat navorsing doen oor padtekens en die hoof-faktore wat lei tot veronagsaming.

Die derde probleem wat genoem word is die groot getal egskeidings met sy nasleep van duisende sielkundig ontwrigte kinders elke jaar. In Transvaal alleen is daar meer as 3000 egskeidings per jaar. Onbestrede egskeidings word in die Hooggeregshof afgehandel teen 'n spoed van 4 minute per saak. Die hele proses is byna gemeganiseer en behoort nie deur 'n Hooggeregshof gedoen te word nie. Die probleem van die egskeiding is vandag nie meer 'n juridiese probleem nie maar sosiaal-sielkundig en die behandeling van die probleem behoort, met enkele uitsonderings, uit die jurisdiksie van die Hooggeregshof weggeneem te word en onder die Departement van Volkswelsyn geplaas te word, wat met die hulp van versoeningsrade die huwelik kan probeer red en die nodige ondersoek kan instel oor waar en deur wie die kinders versorg moet word. Daarna, indien 'n versoening onmoontlik is, kan die landdros 'n egskeiding verleen. Ook hier, om egskeidings

te verminder, is sielkundig-sosiologiese navorsing 'n absolute noodsaaklikheid.

'n Vierde probleem wat genoem kan word is drankmisbruik. Dis ontstellend om te sien watter leed en skade hierdeur veroorsaak word. Een van die vele gevolge van drankmisbruik is natuurlik noodlottige motorongelukke. Iemand het laas aan die hand gedoen dat die meeste egskeidings op die dansbaan ontstaan. Die Hooggerogshof se ondervinding is dat die meeste egskeidings direk in verband staan met die oormatige gebruik van sterk drank. Ook staan alkoholisme en misdaad in nou verband met mekaar. Die bestryding van die misbruik van sterk drank kan nie slaag nie tensy dit op 'n grondslag van sielkundig-sosiologiese ondersoek plaasvind.

Ek kan u nog heelwat meer vraagstukke noem, maar hierdie enkele waarna verwys is behoort 'n aanduiding te wees van hoe nodig dit is dat daar groter belangstelling behoort te wees in die wetenskappe wat betrekking het op die gees van die mens en hoe nodig groter en meer gebalanseerde finansiële ondersteuning is. En ek voel des te meer vrymoedig om 'n beroep op hierdie Universiteit en sy studente te doen omdat sy leuse is „In U lig”. Die leuse, wat tegelyk 'n belydenis en 'n gebed is, toon aan dat die Universiteit die Gesag aanvaar van die Bybel as die Woord van God. Omtrent hierdie Bybel is daar twee uiterstes. Die een uiterste is om die Bybel so te vertolk dat sy waarhede omgebuig word om aan te pas by die mens se persoonlike opvatting. Dit het gebeur in die latere middeleeue toe iemand soos Galileo Galilei deur die Inkwisisie met martelingsdreigemente gedwing is om afstand te doen van die Copernicaanse teorie dat die aarde nie die middelpunt van die heelal is nie. Dit het ook in dieselfde tyd gebeur toe 500 jaar lank in Europa op grond van Exodus 21 : 28 diere in geregshowe met gewone luister en vertoon verhoor en gestraf is. Nie alleen is huisdiere verhoor en in die tronk gesit nie maar die kerk het hom die reg toegeëien om swerms vlieë, muise en slakke in hul afwesigheid te verhoor alhoewel hulle darem deur 'n advokaat verdedig kon word. In Frankryk was daar uitgerekte geregtelike verhore teen druiwekewers. In 1771 het in Engeland die laaste verhoor plaasgevind van 'n dier, 'n hond.

Dit is resultate van verkeerde subjektiewe vertolking van die Woord van God.

Die ander uiterste is wanneer die Bybel deur die weten-

skappe volkome geïgnoreer word. Dit is die algemene toestand in hierdie deel van die 20e eeu, behalwe in die enkele universiteite wat hulle op godsdienstige grondslag geplaas het.

Ferdinand Ebner stel dit so in sy „Das Wort und die geistigen Realitäten“: „An und für sich ist die Wissenschaft freilich gottlos, genau genommen selbst wenn sie Theologie betreibt. Sie weiss nichts von Gott und ist weder für noch gegen ihn, und kann gar nichts anders als so sein“.

Hierdie Universiteit probeer nie die ewige waarhede ombuig nie. Hy vind nie die aarde in die sentrum van die kosmos nie, maar God, al sou die wetenskappe tot watter hoogtes ontwikkel. Omtrent die volgende woorde van die ewige God kan daar geen subjektiewe verkeerde vertolking wees nie: Jy moet die Here jou God liefhê en jy moet jou naaste liefhê soos jouself. Hierdie twee gebooie staan gelyk aan mekaar en die een is nie moontlik sonder die ander nie.

In die gebed van die Digter-koning waaruit u leuse geneem is roep hy uit: „Want by U is die fontein van die lewe; In U lig sien ons die lig“. As hierdie Universiteit dan in daardie Lig sy wetenskappe doseer, sal hy ook by uitstek aanvoel dat daar 'n tyd is om spesiaal daardie wetenskappe aan te moedig en te ondersteun wat die geestesnood, die werklike lewensnood van die mens kan verlig en hom kan bring na die fontein van sy lewe.

Meneer die Kanselier, ek sluit af met die hoop dat die leuse en voortdurende gebed van hierdie Universiteit: „In U lig sien ons die lig“ voortdurend uitgeleef en verhoor mag word.

F. L. H. Rumpff.

Bloemfontein.